

U SUSRET OTVARANJU POGLAVLJA 26

Analiza stanja i potreba u društvu i u procesu reforme obrazovanja na prostoru Srbije sa pogledom iz Vojvodine

Citiraću reči visokog pokrajinskog funkcionera prilikom obeležavanja desetogodišnjeg rada Pokrajinskog ombudsmana. Rekao je da samo „poštovanjem ljudskih, u ovom slučaju dečijih ljudskih prava, građanin iz statusa podanika prelazi u status građanina“. Citiram ove reči zato što one potvrđuju misao da svi misle kako je potrebno menjati svet i sve oko sebe dok retko ko misli koliko je važno pri tome menjati i sebe. Osnovno je pitanje kako osoba, pojedinac, čovek iz statusa podanika prelazi u status aktivnog građanina. Koji su faktori koji na to utiču? Šta je i gde je potrebno podržati građanina da postane aktivan i da krene u osvajanje sopstvene pozicije u društvu. Od prve činjenice da u uslovima visokog stepena uticaja političkih subjekata (stranaka i pojedinaca) učiniti takav skok je skoro nemoguća misija. Pa kako onda odgovoriti na promene i stići do Darwinove izjave da preživljavaju samo oni koji su spremni da odgovore na promene. A promene se dešavaju i svi mi smo akteri tih promena.

Iskorak iz XX veka Srbija je na kratko učinila društvenim promenama koje su se dogodile oktobra 2000. godine koje su trebale da označe stvaranje novog društvenog dogovora kao jasan raskid i diskontinuitet sa prethodnom decenijom upravljanja društvom. Poslednja decenija XX veka bila je prožeta nepotrebnim ratovima, opštim siromaštvom (i materijalnim i duhovnim), sunovratom svega što čini ili predpostavlja jedno društvo. Period tranzicije označavao je reforme procesa obrazovanja koje sa usponima i padovima traju i danas i nisu donele ništa što označava priključivanje obrazovnog procesa savremenim društvima ne samo Evrope nego i sveta. Pitanje je šta politička elita želi da pokaže i šta želi da radi ili da podeli sa društvom. Koliko su spremni da prihvate nove modele ili nove metodologije putem kojih bi bile u situaciji da daju poverenje nekim novim generacijama nosioca društvenog razvoja. I ova ali i mnogo druga pitanja nalaze se kao nedovoljno jasna i kod pojedinaca kao i kod stručnih tela ili organizacija. Kada se govori o obrazovnom procesu svakako je važno istaći da je Vlada Republike Srbije na sednici od 25. oktobra 2012. godine, Strategiju razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine (u daljem tekstu: Strategija). Strategija je objavljena u „Službenom glasniku Republike Srbije“, broj 107/12.

„Strategija se bavi utvrđivanjem svrhe, ciljeva, pravaca, instrumenata i mehanizama razvoja sistema obrazovanja u Republici Srbiji do 2020. godine. Akcionim planom za sprovođenje Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine konkretizovane su pojedinačne aktivnosti (akcije) definisane ciljevima i prioritetima Strategije, razrađeni načini sprovođenja, rokovi, ključni nosioci i izvršioci, instrumenti za praćene i pokazatelji (indikator) napretka, kao i procedure izveštavanja i procene efekata predviđenih strateških mera. To je važan, početni korak ka tranziciji u procesu obrazovanja i uspostavljanju koraka koji treba da vode sveobuhvatnoj reformi i prihvatanju tekovina savremenog sveta“.

Pitanje je šta je to što u društvima koja su u tranziciji čini pokretačku snagu ili šta je to što nas upućuje na pitanje ko su činioči čina koji se zove društvena kohezija. Teoretičar Džon Vajt u tekstu „Varijante društvene kohezije“ bavi se pitanjima odnosa uloge države i pojedinca, uloge obrazovanja i kontrole nad obrazovnom politikom i kaže da ga ne zanima bilo koja autoritarna

društvena kohezija već društvena kohezija koja se slaže sa demokratijom. I čini mi se da upravo tu i počinjemo sa ulogom civilnog društva u procesu demokratizacije društva.

Društvo u Srbiji je dugi niz godina u različitim oblicima izazova. Građanin kao jedinka deo je tih izazova, a civilno društvo kao oblik (organizovanog) zajedničkog delovanja građana se ne može posmatrati izvan ukupnih društvenih izazova. Devedesetih godina snaga građanina ogledala se u hrabrosti i odlučnosti u procesu obaranja „zajedničkog“ neprijatelja. Nakon promena oktobra 2000 godine očekivala se snažna uloga civilnog društva u procesu demokratizacije u društvu. Očekivanja od uloge civilnog društva u procesu demokratizacije u proteklih desetak godina nisu sasvim ispunjena. Razloga za to ima mnogo i nisu predmet ovog teksta, ali uloga civilnog društva kao otvorenih vrata angažovane javnosti sa predpristupnim aktivnostima države i otvaranjem poglavlja o pristupanju postaju ponovo izuzetno aktuelna i daju mogućnost da građanin postaje aktivni činilac ovog procesa.

Novi izazovi nastupili su potpisivanjem predpristupnih dokumenata, a trenutkom otvaranja poglavlja o pristupanju Evropskoj uniji rekla bih postali su atraktivniji i mnogo značajniji. Upravo zato u ovom trenutku sa pravom može da se govori o nivou društvene kohezije odnosno o stepenu interesovanja građana u Srbiji/Vojvodini za sve procese koji se odnose na priključenje EU. Poslednjih nedelja javnost je kroz politički diskurs bila upoznata da Hrvatska ne želi da se uključi u saglasnost o otvaranju poglavlja 26 koje se odnosi na obrazovanje. Osim jasnih političkih poruka iz oba okruženja nismo bili u situaciji da dokučimo šta je to što je zapravo onemogućilo da se u tom trenutku otvori poglavlje i šta je to što je doprinelo da će se ovo poglavlje otvoriti 06. marta 2017. godine.

Uloga civilnih organizacija u ovom procesu nije jasno definisana ili je samo civilno društvo nije jasno definisalo. Teško je govoriti o tome koliko je svaka pojedinačno OCD (Organizacija civilnog društva) sebe videla u procesu integracija isto kao što je teško proceniti koliko i šta građani misle o ovom procesu. U uslovima visokog stepena politizacije u društvu, velike socijalne nesigurnosti, osećaja nebezbednosti, nezadoovljstva, odliva građana iz zemlje, visokog nivoa nezaposlenosti i slično govoriti o snažnom angažmanu OCD za uticaj na tokove priključenja EU deluje ponekad neozbiljno.

Civilno društvo znači javnost. Civilno društvo označava povećavanje interesa građana u zemljama kandidatima za članstvo u EU. Interes građana može da se meri kroz mikro nivo odnosno kroz spoznaju šta građanin kao pojedinac može da očekuje od priključenja EU. Čini mi se da civilne organizacije do sada nisu pokazale veću ulogu u kampanjama kojima bi građanima jasno ukazivale na prednosti i/ili na probleme koje se odnose na ovaj proces. Posla ima i previše posebno u poglavljima koja upravo upućuju na ulogu javnosti (ekologijai zaštita životne sredine, građanska prava i slobode i drugo). Pitanja koja se donose na proces uključivanja i gde može da se traži uloga i civilnog društva mogu biti sledeća: Šta su sadržaji poglavlja? Koja su najvažnija dokumenata? Kako se donose politike u ovim oblastima? Koje su to relevantne institucije u EU? Šta su bili najveći izazovi u procesu pristupanja Srbije EU u oblastima poglavlja koja su otvorena ? Kako ostvariti uticaj na donosiocce odluka? Kako izgraditi kapacitete OCD za monitoring procesa pristupanja? Čini mi se da neću pogrešiti ako kažem da OCD u napred navedenim pitanjima može da nađe svoj interes za aktivizam. Ulazeći u ovaj proces OCD može lako da preskoči stepenik i da uđe u tkz mezo nivo i da svoju ulogu vidi izvan posmatranja svoje uloge u sopstvenoj organizaciji. Mezo nivo bi značio da svoju zrelost i znanje OCD može da vidi u uticaju na lokalne, ali i na viši nivo

donosioca odluka. Svoju ulogu može da sagleda u procesu posmatranja, evaluiranja, kritike i predlaganja mogućih rešenja koja upućuje ka donosiocima odluka.

U Srbiji je proces priključivanja kroz otvaranja pojedinih poglavlja već u toku. Formiran je Nacionalni konvent koji okuplja pojedine relevantne partnere (OCD, stručnjake i druge) i prati ovaj proces. Da li je to dovoljno? Mislim da nije. Uz podršku za napore koje se čine ipak ceo proces je još uvek velika nepoznanica velikom broju građana. Istraživanja ili praćenja raspoloženja građana kad a je u pitanju priključenje EU još uvek su afirmativna, ali se primećuje i osciliranje podrške građana ovom procesu. Faktori koji utiču na osciliranje raspoloženja kod građana u odnosu na evropske integracije mogu da se nalaze u aktivnostima desničarskih organizacija i političkih partija preko afirmacije uloge Rusije na područje Srbije kao i u odnosu na političku nestabilnost kada se govori o tzv Zapadnom Balkanu. U ove faktore mogu da se uvedu i brojne krize koje prate savremeni svet (pre svega migrantska kriza ali i ratovi i siromaštvo koje su uslovile migracije). Navedeno vrlo često kao pojavnu stranu ima da se priključenje Evropskoj uniji na neki način ostavi po strani, a političke elite u Srbiji kao i u ostalim državama ovog regiona su razmirice karakteristične za Balkan ponovo postavile kao našu stvarnost. Ovogodišnji Bezbedonosni forum u Beogradu jasno je pokazao koliko problema, ali isto tako i koliko mogućnosti, stoji pred našim društvima ako se govori o Jugoistočnoj Evropi. Poruka da je dijalog jedini način uspostavljanja stabilnih odnosa čini se da ovaj stav kao zaključak sa Foruma treba da postane zajednička premisa u celokupnom poslu koji činimo a koji se zove demokratizacija našeg društva.

Obrazovni proces i demokratizacija društva:

Obrazovanje je čvorišna tačka preko koje se pojedinac socijalizuje u društvu. Obrazovni proces obezbeđuje uključivanje u društvene procese, obezbeđuje prihvatanje osnovnih društvenih normi, kreira budućnost i obrazuje buduće nosioce društvenog razvoja. Političke elite, generalno, nastoje stvarati obrazovni sistem takav kako bi buduće generacije obrazovali po sopstvenim merilima vrednosti. Upravo procesi integracije u EU daju mogućnost da se mladi, budući naraštaji školuju tako da budu kreatori sopstvenog mišljenja i da kroz edukaciju grade kreativno društvo. Suprodstavljanje stereotipnom, konzervativnom i samozadovoljavajućem obrazovnom sistemu ponekad izgleda kao rušenje nevidljivih kula ali ono što je istina taj proces je započeo i ne može stati. Pitanje je samo koliko će dugo trajati.

Tokom proteklih godina politička elita u Srbiji, u cilju napredovanja u evropskim integracijama, ubrzala je procese prilagođavanja propisima Evropske unije i donela niz pratećih dokumenata i propisa koji su predviđeni nacionalnom strategijom. Usvajanje niza propisa neophodnih za prilagođavanje politici EU doprinosi većoj vidljivosti ovog procesa, ali samo ako se posmatra sa stanovišta politike Vlade ili čak i organa EU.

Republika Srbija tokom proteklih godina ako se tiče obrazovanja donela je niz propisa koji, prateći zakone, omogućavaju proces demokratizacije obrazovanja. To su prvenstveno dva dokumenta: Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Strategija obrazovanja do 2020. godine. Za proces demokratizacije i kvalitetnog obrazovanja pored zakonskih okvira izuzetno je važno osnivanje dva Zavoda - posebno Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja kao institucije koja prati i vrednuje kvalitet obrazovanja u Srbiji. Postojanje Pedagoškog zavoda Vojvodine trebalo je da bude kopča povezanosti ove dve institucije za kvalitetne promene u obrazovanju. Nije izvesno da se ispunjava ova misija Pedagoškog zavoda Vojvodine.

Tokom proteklih četiri godine doneto je još zakonskih okvira (Zakon o predškolskom obrazovanju i vaspitanju, Zakon o volontiranju i Zakon o učeničkom i studentskom standardu) koji su upravo doneti kako bi se pojačala kohezija obrazovanja i rada odnosno rad na daljem produbljivanju reforme obrazovanja. Isto tako donet je niz propisa koji se odnose na saradnju sa drugim zemljama u oblasti obrazovanja. Jedan od palniranih oblika saradnje odnosi se na zck „dualno obrazovanje“ ali ne vidim drugih akata i propisa koji se odnose na primenu iskustava iz drugih zemalja, posebno onih u bližem okruženju, koja bi svojim iskustvom mogla podržati ili pomoći reformski put obrazovanja u Srbiji. Komparativna analiz uspešnosti reforme obrazovanja u susednim zemljama ostaje za neki drugi projekat.

Šta je ono što nedostaje. Listajući dokumente može se konstatovati da nedostaje vertikalna isto i koliko i horizontalna koordinacija koja se odnosi na kreiranje javnih politika. Posebno je potrebno istaći da nedostaje i dovoljan stepen praćenja kao i prezentacije učinjeg upućenih javnosti odnosno građanima ove države. Ako se i dalje govori o demokratizaciji društva ostaje i pored svega otvoreno pitanje koliko je javnost sa svim aktivnostima državnih organa upoznata i kako na njih reaguje. Pitanje koje građani postavljaju odnosi se na pitanja kako smanjiti uticaj političkih partija na društvene procese, kako smanjiti birokratizovani (ogroman) državni aparat a nasuprot tome osnažiti procese decentralizacije u društvu čime se zapravo dovodi do pojačanog uticaja javnosti/građana na donosioce odluka. Nikada više nije bilo priča o demokratizaciji i nikada nije bila više osnažena uloga političke elite. Činjenica je da javnost u Srbiji/Vojvodini nije upoznata šta znači priključivanje EU niti šta znače nagoveštene promene u obrazovnom sistemu. Moguće je da iz tog razloga i dalje imamo u društvu nepoverenje na izazov koji se odnosi na procese reforme obrazovanja. Ali mi se moramo osloboditi emotivnog pristupa u kreiranju i oblikovanju obrazovnog procesa (ja volim ili ja ne volim). Nema emocija u pristupu reforme. Mora se držati osnovnih postulata razvoja, demokratizacije i depolitizacije a može da se zove kako god – aktivnosti na pristupanju EU ili samo reforma. Pitanja koja su i dalje bez odgovora u javnosti su šta znači evropeizacija obrazovanja, zašto je potrebna sveobuhvatna reforma, zašto se govori kurikulum a ne nastavni program i slično. To sve svedoči o visokom stepenu konzervativnosti i stereotipa u obrazovnom procesu. Istina je da su civilne organizacije dale ogroman doprinos reformi obrazovanja kroz svoje programe i kroz edukovanje i nastavnika i učenika. Kod učenika su dale sliku novog pristupa u nastavnom procesu gde se i oni pitaju i gde su videli da nije sve dato kroz ex cathedra programe. Kod nastavnika programi civilnih organizacija su dali viziju novog pristupa i mogućnosti za multidisciplinarni pristup u nastavi. Time su ustvari civilne organizacije otvorile put demokratizaciji obrazovanja i pokazale koliko je svaka jedinka, svaka osoba bitna u ovom izuzetno složenom procesu.

Dalje, ako se govori o demokratizaciji i decentralizaciji procesa obrazovanja mora se govoriti (u tekstu napred navedeno) o mikro planu odnosno ulozi pojedinca i aktivnom prihvatanju uloge ličnosti i lokalne zajednice. Zamislite program u kome ćete iz istorije velike istorijske događaje posmatrati iz ugla lokalne zajednice i iz ugla osoba iz te lokalne zajednice. Zakonski okviri ovakvu praksu omogućavaju. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u svojim prvim odredbama upravo sugerise ove principe:

Izvodi iz Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja:

Član 3

Sistem obrazovanja i vaspitanja mora da obezbedi za svu decu, učenike i odrasle:

- 1) jednako pravo i dostupnost obrazovanja i vaspitanja bez diskriminacije i izdvajanja po osnovu pola, socijalne, kulturne, etničke, religijske ili druge pripadnosti, mestu boravka, odnosno prebivališta, materijalnog ili zdravstvenog stanja, teškoća i smetnji u razvoju i invaliditeta, kao i po drugim osnovama;
- 2) kvalitetno i uravnoteženo obrazovanje i vaspitanje, zasnovano na tekovinama i dostignućima savremene nauke i prilagođeno uzrasnim i ličnim obrazovnim potrebama svakog deteta, učenika i odraslog;
- 3) obrazovanje i vaspitanje u demokratski uređenoj i socijalno odgovornoj ustanovi u kojoj se neguje otvorenost, saradnja, tolerancija, svest o kulturnoj i civilizacijskoj povezanosti u svetu, posvećenost osnovnim moralnim vrednostima, vrednostima pravde, istine, solidarnosti, slobode, poštenja i odgovornosti i u kojoj je osigurano puno poštovanje prava deteta, učenika i odraslog;
- 4) usmerenost obrazovanja i vaspitanja na dete i učenika kroz raznovrsne oblike nastave, učenja i ocenjivanja kojima se izlazi u susret različitim potrebama učenika, razvija motivacija za učenje i podiže kvalitet postignuća;
- 5) jednake mogućnosti za obrazovanje i vaspitanje na svim nivoima i vrstama obrazovanja i vaspitanja, u skladu sa potrebama i interesovanjima dece, učenika i odraslih, bez prepreka za promene, nastavljanje i upotpunjavanje obrazovanja i obrazovanje tokom celog života;
- 6) osposobljenost za rad učenika i odraslih usklađenu sa savremenim zahtevima profesije za koju se pripremaju.

Dalje Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja uključujući odredbe o standardima i postignućima sugeriše zašto i kako da se radi na praćenju ostvarivanju kvaliteta obrazovanja. Postojanje Zavoda za vrednosvanje kvaliteta obrazovanja, Nacionalnog saveta kao i Zavoda za unapređenje obrazovanja omogućava da se vidi gde se nalazimo u procesima reformi. I pored svega naši učenici pokazuju slabe rezultate na PISA istraživanjima (vrlo su negativno ocenjivani tokom prošlih godina a na poslednjem testiranju nismo ni učestvovali zbog tkz proceduralne greške! Strašno.).

Kao dobru podlogu za diskusiju navešću iz Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja odredbe koji upućuju na standarde obrazovanja:

Standardi obrazovanja i vaspitanja obuhvataju:

- 1) opšte i posebne standarde znanja, veština i vrednosnih stavova učenika i odraslih
- 2) standarde znanja, veština i vrednosnih stavova (: kompetencije) za profesiju nastavnika i vaspitača i njihovog profesionalnog razvoja;
- 3) standarde kompetencija direktora, prosvetnog inspektora i prosvetnog savetnika;
- 4) standarde kvaliteta udžbenika i nastavnih sredstava;
- 5) standarde kvaliteta rada ustanove.

Standardi postignuća jesu skup ishoda obrazovanja i vaspitanja koji se odnose na . svaki nivo, ciklus, vrstu obrazovanja, obrazovni profil, razred, predmet, odnosno modul.

Proteklih meseci javnost u društvu se susreće sa pojmovima koji se odnose na tkz dualno obrazovanje kao i prateće efekte ovih informacija. Šta je dualno obrazovanje? Javnost najčešće se susreće sa najavljivanjem ovog procesa kao benefita koji nam donose Austrija i Švajcarska. ! Šta je zapravo dualno obrazovanje? Obrazovanje uz rad ili obrazovanje pored rada? Da li je dovoljno ako predstavnici političke elite konstatuju, najčešće paušalno, da su nam potrebni tesari, moleri, zidari i druga zanimanja i da su potrebe koje navode usklađene sa statistikom koju daje tržište rada. To nije dovoljno. Javnost često govori o tome da je ovo društvo imalo dualno obrazovanje i da se na ovim prostorima obrazovali kadrovi neophodni za normalno odvijanje života na prostorima

Srbije/Vojvodine. Ovaj obrazovni proces nestao je tokom tzv. "Šuvarica" ali je moguće ispitati šta se tada radilo u obrazovnom procesu i koliko se, odvajanjem ideologije, može upotrebiti u uslovima i mentalitetu koje nosi ovo društvo. Za dalje konstruktivno uključivanje u raspravu o potrebama u zanimanjima koja su nestala ili zaboravljena potrebno je analizirati šta se događa u Privrednoj komori Srbije kao i koja su kretanja u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

Za svaku, pa i ovakvu vrstu, analize neophodno je postojanje javne odgovornosti za rečeno ili učinjeno koji označava "uspostavljanje i održavanje potrebne zakonske infrastrukture, razradu javnih politika, obezbeđivanje sredstava i dalji razvoj socijalne dimenzije u cilju zadovoljavanja potreba koje imaju društva znanja" (POLITIKON, 15/2016, Duško Radosavljević i Nikolina Matijević, strana 15).

Postavlja se pitanje za koga se radi na procesu integracija u EU? Da li je to stvar i potreba isključivo predstavnika političkih partija ili je to interes i pojedinaca u društvu. U tom smislu, ceneći sve što je do sada urađeno, donosioci odluka i politički akteri moraju učestvovati u uključivanju i pojačavanju uloge javnosti u procesu kreiranja javnih politika generalno a posebno sa stanovišta procesa evropskih integracija.

Kada se govori o decentralizaciji u društvu, vezano i za proces integracija u EU, najčešće se javnosti šalje poruka da decentralizacija označava procese jačanja uloge lokalnih samouprava. Ne sporim važnost tendencija koja se odnose upravo na jačanje lokalnih institucija. Važnost tome daje i činjenica da građanin zapravo živi u lokalnoj zajednici i da tu ostvaruje ili neostvaruje svoja osnovna ljudska i ostala prava. Građanin zapravo na prostoru lokalne zajednice ima mogućnost da iz pasivnog stanja pređe u aktivnog građanina. Ali ako se govori o decentralizaciji onda se ovo pitanje odnosi i na status Autonomne pokrajine Vojvodine i na njenu ulogu u procesu integracija. Diskusije o tome da li su i koliko su zvanični organi u Pokrajini aktivno uključeni u proces integracija je i danas otvoreno. Polazeći od potrebe da se čitav proces evropskih integracija približi i postane deo života građanima grupa OCD iz Vojvodine osniva Vojvođansku inicijativu za evropske integracije.

Činjenica je da je Srbija pre dve godine zvanično započela pregovore oko pristupanja u EU. Međutim, zvanični organi Pokrajine Vojvodine nisu tokom proteklih godina ni na koji način bili uključeni u dosadašnji tok pregovaračkog procesa, niti je nagovešteno da će biti uključeni u nekoj narednoj fazi, na primer kroz otvorena pregovaračka poglavlja (što se desilo krajem 2015. godine). Ovakav stav centralnih organa vlasti je naneo štetu ukupnom pregovaračkom procesu jer bi uvažavanje specifičnosti Vojvodine u okviru pojedinih pregovaračkih poglavlja samo dodatno obogatilo i unapredilo pregovarački proces i efekte koji bi iz njega proizašli. Polazeći od ove konstatacije osnivanje Vojvođanske Inicijative ima za cilj da se u ovaj proces uključe organizacije civilnog društva iz Vojvodine u cilju praćenja pregovaračkog procesa o pridruživanju Srbije EU i realizacije preuzetih obaveza od strane nadležnih organa Srbije i Vojvodine i to posebno kada je reč o poglavljima za koje Vojvodina ima poseban interes ili specifičnosti u odnosu na ostale delove Srbije. Podrška koja je tokom osnivanja Inicijative data od strane vrha Pregovaračkog tima ohrabрила je inicijatore i učesnike Vojvođanske inicijative da započnu aktivan proces saradnje sa civilnim organizacijama pokrajine i da na taj način pojačaju svoj uticaj kroz proces praćenja aktivnosti centralnih vlasti o pitanjima integracija. Korak koji su učinile civilne organizacije u Vojvodini odnosi se vrlo konkretno na procese integracija ali ova Inicijativa istovremeno predstavlja i korak ka jačanju uticaja civilnog društva na praćenje svih tokova u procesu društvenog razvoja.

Specifičnost vojvođanskog miljea sadržana je u reči multikulturalnost. Reč multikulturalnost nije floskula (kako često čujemo od pojedinih zvanilčnika), naprotiv multikulturalnost Vojvodine je njen život i njena vrlo izražena posebnost. Multikulturalnost je zapravo načelo svih demokratski ustrojenih društava. Profesor dr Duško Radosavljević kaže " multikulturalizam nije samo određeni teorijski okvir, po kojem se evidentna kulturna raznolikost iskazuje kao svojevrsno društveno bogatstvo, već predstavlja i izraženi politički okvir za utvrđivanje društvenih odnosa, na osnovu kojih različite kulture mogu slobodno razvijati svoje vlastite identitete, dok istovremeno učestvuju i u jačanju zajedničkih društvenih i kulturnih institucija".

Govoreći o multikulturalnosti u vojvođanskim uslovima a u okvirima obrazovnog procesa razgovor se svodi na manjinsko obrazovanje koje i treba i mora da sadrži sve elemente koji su navedeni napred u zakonskim odredbama. Vodeći razgovore sa predstavnicima, nastavnicima iz škola (na slovačkom, hrvatskom, rusinskom i rumunskom nastavnom jeziku) uočili smo nekoliko vrlo važnih zahteva koje su oni istakli. Svi zahtevi svode se na stručnu podršku i razvoj i svi zahtevi su izvan političkog konteksta.

1. Bolja informisanost o svim kreatnijima i promenama u strukturi obrazovanja;
2. Problem udžbenika - kako doći do kvalitetnog udžbenika: da li uvozom iz matične držasve pto stvara konfrotiranost sa nacionalnim kutrikulumom pa i političkim miljeom ili podrška za pisanje udžbenikla;
3. Veća vidljivost i prihvaćenost škola na jezicima nac. zajednica;
4. Unapređenje komunikacije škola na jezicima nac. zajednica a to se odnosi na povezivanje sa drugim nacionalnim zajednicama i njihovim školama, sa drugim školama unutar nac. zajednice kao i sa školama na većinskom jeziku;
5. Obezbeđivanje savetnika za nastavu na jezicima nacionalnih zajednica;
6. Obezbeđivanje stručnih saradnika (defektolozi, logopedi...)
7. Akreditacija seminara na jezicima nacionalnih manjina, usklađenost bodovanja u stručnom obrazovanju nastavnog kadra posebno kada se stručno usavršavanje vrši u matičnim državama;
8. Uticaj na nacionalne savete (podsticanje njihovog aktiviranja/ uključivanja) i obezbeđivanje saradnje sa nacionalnim savetima;
9. Potvrđena potreba za kontinuiranim radom na unapređivanju znanja i veština kod nastavnika na manjinskim jezicima;
- 10.

Utvrđeno je da su mere koje se odnose na obezbeđivanje pristupnosti/dostupnosti obrazovanja svim kategorijama i svakom pojedincu u društvu, suprodstavljanje svakom obliku diskriminacije u društvu i obezbeđivanjem jednakih šansi za sve. U tom slučaju govorimo o inkluzivnom društvu kao osnovnoj predpostavci ukupnog a time i obrazovnog procesnog razuvitka. U našim uislovima kada se govori o inkluziji prva pomisao je da se radi u ovom procesu radi o osobama sa određenim fizičkim i mentalnim potrebama. Izazov inkluzije i potreba stvaranja inkluzivnog društva obuhvata nastojanja da se u društvene procese uključe sve grupacije pa i one koje smatramo osetljivim grupama. Demokratizacija obrazovanja, kako formalnog tako i neformalnog, predstavlja izazov za ukupni proces reforme obrazovanja. Reforma obrazovanja predstavlja davanje šansi koja se odnosi na jednakost u obrazovanju i participaciju kao predostavku upravljanja obrazovanjem. Participacija predpostavlja uključivanje mnogih subjekata u proces obrazovanja - nevladinog sektora, priprevede, raznih udruženja i drugih. Izazov modernog sveta je velik. Za uključivanje i prihvatanje ovog izazova koji se zove uključivanje u EU označava široko otvaranje obrazovnog sistema premu svemu što je u svetu već davno otvoreno. Otvoreno je pitanje koliko smo mi spremni na to.

Upravo u ovako navedenoj konstataciji nalazi se i uloga Vojvodine, njenih institucija i građana u procesu evropskih integracija. Iz tih razloga reprezentivi AP Vojvodine (bez obzira na politički kolorit institucija) moraju biti uključeni u sve oblike i organi koji se odnose na postupke priključivanja Srbije kao celine EU. Poštovanje i praćenje ostvarivanja prava na obrazovanje i kulturnu raznolikost čini i osnovu za deo poglavlja koja se odnose i poštovanje ljudskih i građanskih prava, na poglavlja koja se odnose na obrazovnu politiku posebno sa stanovišta obrazovanja na manjinskim jezicima, ali isto tako i na poglavlja o poljoprivredi i zaštiti životne sredine. Zapravo ovakav pristup i politika Vojvođanske inicijative za evropske integracije pred sobom ima cilj da kroz aktivnosti civilnog društva osnaži potrebu i aktivizam građana u afirmisanju ključnih evropskih vrednosti – proces demokratskog odlučivanja, otvorenost za nove izazove i tehnološki razvoj, da razumemo druge i da se brinemo o statusu i potrebama marginalizovanih grupa (nacionalnih zajednica, Roma, socijalno ugroženih, dece i žena), da pružamo podršku kulturi, obrazovanju i visokim standardima ekološke zaštite.

Kratka analiza stanja i potreba u društvu i u procesu obrazovanja na prostoru Srbije sa pogledom iz Vojvodine pokazuje da postoji potreba za kontinuiranim praćenjem ostvarivanja započetog procesa integracije sa EU. Provera navedeno bi označila organizovanje stručne rasprave o navedenim pitanjima kao i o pitanjima koja nisu dotaknuta analizom. Stoga kao nosilac Radne grupe predlažem da se 30. marta 2017. organizuje Okrugli sto na kome bi se kroz diskusiju otvorilo ili stručno obrazložilo niz pitanja koja još stoje otvorena a koja predpostavljaju otvaranje reforme obrazovnog procesa uz saradnju politike i subjekata koji predstavljaju civilno društvo.

U nastavku je predlog o kojim pitanjima treba dati jasniji odgovor:

1. Manjinsko obrazovanje;
2. Iskustva zemalja u okruženju koja su matične države naših nacionalni zajednica;
3. Demokratizacija obrazovnog procesa;
4. Mobilnost nastavnika i učenika;
5. Nacionalni okvir i kvalifikacija - odnos obrazovanja i tržišta rada, dualno obrazovanje i njegova uloga;
6. Departizacija i profesionalizacija zanimanja;
7. Inkluzivno društvo

Novi Sad, Februara 2017.